

שבר אסטיללה של תחותים הג' מאָרְמַנְתֶּה

מאת
ש. ייבין

בשנת 1940 נתפרסם חלק עיקרי מתוכאות החפירות באָרְמַנְתֶּה, שנערךנו מטעם סיר רוברט מונד ז"ל בשנות 1935—1939. בין שאר דברים נמצאו שם באחד הבטים הקבטיים המאוחרים שני שברי אסטיללה של גרגיט ו'), שבצירופם הם חלק ניכר מאסטיללה של שבת, שהוקמה בפקודת תחותים הג' במקדש שבנה בו במקום.

זהו לשונה:

שורה 1: חר החי; הפר האביר, הזורח בנה אמון; שתי הגבירות: מארך ימים במלוכה כמו רע בשמות; חר וסת: קדוש הנערם, עז בגבורה; מלך מצרים העלינה והתח桐ה: אדון שתि הארץ, אדון הטכסים, מנ-ח'פר—רע (ציבה הויתו של רע); בן רע יצא חלציו: תחותים (ילוד תחותי) حقא מאעת (מושל אמת) א'); אהוב מנתו, אדוני ואס.ת. בקרבת ארמנת; חי לעולם.

שורה 2: שנת עשרים ושתיים, חודש הנביטה השני, יום עשרה. ב'; (חווייג) מעשי עוז וניצחון (ש)פעל האל הטוב הזה, כל מעשה אומץ-לב נפלא, מראשת היהות האנשים. וזה אשר עשה לו אדוני האלים, אדוני ארמנת ד':

הענק נצחונותיו, למען סגב

שורה 3: (ש)ידובר בגבוריתו מיליונות שנים, מלבד מעשי אומץ-הלב (ש)פעל הוד רוממותו מדי יום ביוםו ה), שכן אם ידובר בכל מעשה בשם ו') יהיו רבים מההעלותם בכתוב. ירה ח'

שורה 4: אל (ריקווע) נחשחת ט') (כ) כל עז פוצל כגומה. עמד הוד רוממותו ויעש דוגמתו י') בבית אמון (ריקווע) מטרה של נחשחת נgorה (בעובי) שלוש אצבעות, וחציו בה, עובר אותה, ויסבב כי יצא (החן) כדי שלושה טפחים

(1) Sir Robert Mond and Oliver H. Myers, Temples of Armant, 1940, pp. 182—4; pls. LXXXVIII, 8; CIII.

שרה 5: מגֶּבֶת, למען קיים את בקשת משמשיו כי תצלחה (שתי) זרועותיו בכוח (וב) ניצחון. סיפורתי ככל אשר נעשה יא) ללא שקר, ללא מרמה בו, בפני כל צבאו, אין בו דבר התפארות. אם יעשה

שרה 6: זמן (מה) להנאותו בצד כל מדבר, רבים הדברים, שיובאו לו, אשר שלל כל הצבא כולו. הנה הרג ארויות שבעה ביריות חסימ כהרף עין, נשא

שרה 7: עדר של שוריידר שניים-עשר בשעה אחת, בבוֹא עת ארום הבקור; וישא את זנבותיהם מאחריו יב). המית מאה ועשרים פילים בארץ (הנכירה) ני' בבוֹא מנהרין.

שרה 8: חזה את היואר (הזרם) אחרנית יג), רמס את הערים משני עבריו (של הנהר), ששורפו באש לנצח. הקים אסטילת ניצחון מעברו יד)... נשא קרנף יט) ביריות חסימ בארץ (הנכירה) הדרומית

שרה 9: (של) נוביה כשהפליג אל מיו יט) לחשוף אחר מי שהתרמד עלי בארץ הלזו יז). הנציח את אסטילתו שם כאשר עשה על גנות יח)... לא אמר יט) הוד רוממותו לעבור לארכן

שרה: 10 צאהי יט), למען הרוג את המתمرדים אשר בה, למען תה גמול לנאמנים יט) לו עדות שמוט כב)... כל כב)... בזמנו. חזור חור הוד רוממותו בכל שורה 11: פעם, (רק לאחר) שהצליחה התקפה בכוח ובניצחון. הוא גרם כי תהיה כמת יט) במקבבה, (שבו הייתה בה רע של[יט] יט)... ממוק, כדי להכות את רתנו יט)

שרה 12: העלובה בניצחונו(ו) בפעם הראשונה. הנה פתח הוד רוממותו את דרכיה, פרץ (מעבר בכל מסילותיה לצבאו, לאחר שעשתה יט)... [מגי] זג. נכנס הוד רוממותו לדרך

שרה 13: הנוטה להיות צרה מאד יט), בראש צבאו כולו, שעה שהיה כל ארצות הנכר נאספת, עומדות הכנן לקרב בפיה יט)...
שרה 14: האויבים רפו (ידיהם), וינסו בחופזה אל ערייהם יחד עם המושל אשר...
שרה 15: והם מתחננים ל... מטעניהם על גבותם. ויישוב הוד רוממותו

בשמחה לבב, וכל ארץ הנכר הזאת משועבדה [לו]...
שרה 16: ... לא) באים כאחת נושא משות...

שרה 17: ... שנת 29. חדש הנביעה הרביעי. יום... לב).

א) על קבוצת שמותיו של פרעה עי' קובץ החבורה לחקרת א"י ועתיקותיה ג' (תרצ"ה), ע' 152, הע' ב'. – ב) בדבר המניין המצרי עי' שם, ע' 154, הע'

ח'. ג) סיכום (ברשימה אחת). ד) הכוונה למונטו (אלهي המלחמה).
ה) בתרגום מילולי: בשתי העתים (כלומר, ביום ובלילה). ו) בתרגום אם ימינה כל מעשה ומעשה בהפני עצמו (לפרטיו). ז) בתרגום מילולי: לעשותם. ח) הכוונה לתחותים (הג'). ט) מטרה לירית החצים עשויה מתכת. י) של ריקוע המטרה. יא) כלומר דברים כחויתם, דבריאמת. יב) לדעת סירalan גארדינר, פירושו של ביטוי זה, כי פרעה יגורור את גנובותיהם מאחריו, שכן הונבות, המתוירים צמודים אל הוגרת פרעה מאחריו מכמה טכסים, עשויים בדמות גנבות שורדים. יג) הכוונה לפarter, ועי' 17 ח (1934), p. 196, ט) במקורה: שבר בכתובות כדי תיבת אחת, ולא ברור מאייה עבר הקים את האسطילה; ועי' שם, ע' 197, הע' 20. טו) במקורה: שאكب — מלחה חדשה שלא הייתה ידועה עד כה, אלא שימושה ברורה למגררי בגל דמות הקרן המשמשת סימן מגדרי לה. לקרגן כאן שלוש קרניים על חוטמו, ואילו לקרגן האפריקני שתי קרניים: אבל המהדר משער, שבמקרים זה נתפס נטו קטן של פלדשפאר מפניה של אסתילת הגונטי, כפי שקרה גם מכמה מקומות אחרים באסטילה זו. טז) שם מהוו בנוביה. יי') במקור בא כאן אותו שם-הגוף המשמש תמיד להבעת בו בשעה שמדובר בארצות כבשות או מתרדות; ועי' קובץ החברה ג' (תרצ"ה), ע' 157, הע' י"ח. יה) כאן שבר בכתובות כדי תיבת; כנראה הכוונה לנגדות הפרת (הנזכר בשו' 8 בלשון 'היאור הנורם אחורינית'), ועי' הערכה יג. יט) בתרגום מילולי: לא עשה הود רוממותו האשטה במעבר ל...). כ) אחד מן החלבים הכבושים באסיה; לדעת המחבר מורה שם זה על חבל החוף של הערים הפיניקיות לבנון ובסוריה; ועי' XXXVI JEA (1950), p. 51, ח' 4. כב) שבר בכתובות כדי שתים או שלוש תיבות; ועל כן ע' 158, הע' כ"ה. כב) שבר בכתובות כדי שתים או שלוש תיבות; ועל כן קשה להבין את כוונת המשפט לפרטיו. כג) אולי: כל [ארץ נכר]? כד) בתרגום מילולי: הארץ השתויה, ככלומר מצרים, שבה מצויה אדמת-הסתף השחוורה המובאת מדי שנה בשנותה מכוח השטפונות של גיאות הנילוס, וכנגודה הארץ האדומה (השחומה, השודפה) של המדברות הסובבים את מצרים. כה) ככלומר, אשר מלך בה רע בתקופת הזוהר הא-זית שקדמה למלכות הפרעונים במצרים. לאחר הדברים האלה שוב יש שבר בכתובות, כדי כמה תיבות. המהדר סביר, שבפער זה הייתה רשום תאריך יציאתו של תחותים הג' למסע-הכיבוש הראשון שלו לקדמת אסיה. כו) ארץ-ישראל וסוריה הדרומית. כז) הנושא: ארץ רת'ינו. שוב פער של כמה תיבות, המסתימים בסימנים האחרונים של שם העיר מגידו; כח) השווה למה שנאמר בספר הזכרונות של תחותים על הקרב ליד מגידו; ועי' קובץ החברה ג' (תרצ"ה), ע' 158 ואילך. כט) ככלומר במווא דדרך ליד מגידו, עי' שם, ע' 162; וכן ידיעות א', ג' (תשורי תרצ"ב), ע' 19. מכאן ואילך חסירה כל מחציתה השמאלית של האسطילה. ל) מחק בכתובות כדי תיבת אחת. לא) בשורה זו ובשורה הבאה אחורי חסרים גם ראשי השורות מימין.

לב) כאן סוף שיריה של האסטיללה, והשאר חסר. שנה זו היא שנת מסען החמישי של תחותיםם הגד' לקדמת אסיה ; ועי' להלן, ע' 139.

ברור, שהtarikh שהאסטיללה פותחת בו אינו tarikh חരיתה והקמתה, לפי שהוא קודם לתאריך המאורעות המוספרים בה. ציד הפליטים בניי אריע בעשע מסען השמיני של תחותיםם הגד' לקדמת אסיה, בשנת השלושים-ו-שלוש למולכו²⁾. הקרב על מגידו נערך במסען הראשון בקדמת אסיה, בשנת העשרים-ו-תשעה למלולכו³⁾. וחבל שדווקא מיד לאחר התאריך האחרון (שנת העשרים-ו-תשעה) לא נשתר דבר מן האסטיללה, שכן דבר זה היה אפשר לקבוע בוודאות שאין התאריך הבא בראש האסטיללה מתייחס לאיזה מנין אחר, שלא לפי שנות מלכותו של תחותים הגד'. מכל מקום נראה, שהאסטיללה מביאה מספר-זכרוןות מלכתי רשמי; ועל השנים שלפני היות תחותים הגד' שליט יחיד (קודם לשנת עשרים-ו-תשעה למולכו) היא מספרת שנעשה בהן מעשי הצטיניות בקהלעה ומעשי רבותה בצד⁴⁾, המשמשים מעבר לפרשת ציד הפליטים, שהיא הקדמה להרצאת גבורות פרעה וניצחונותיו במסעות-המלחמה שערך בנחרין, בנוביה וברת'ינו.

במאמרי על האסטיללה של תחותים הגד' מגיבל ברקל שבנוביה⁵⁾ עמדתי על-כן, שככל הנראה הייתה קיימת תוכנית כללית לכתחובותיו של תחותים הגד', אשר נחקקו במבנהו השוניים או באסטילות הרשומות שהקיט פרעה, תוכנית שקבעה את עיקרי הדברים לצריך לאומרים בכתובות כאלה: ואילו העיבוד המפורט של הנוסת, לצריך היה להיחקק במקום שנחקר נמסר לידי הסופרים המקומיים⁶⁾.

אף הבאתិ שם את השערתי, שני מאורעות עיקריים, שגדול היה רושם על המלך ובני דורו, נבחרו להיחקק לזכר-עלם בכתובות אלו, הלא הם מצור מגידו וכיבושה ב"מסע הניצחון הראשון" של פרעה⁷⁾, וצד

(2) עי' מאמריו של המחבר בربיעון JPOS XIV (1934), pp. 13 foll.

(3) עי', שם, ע' 210; וכן המאמרים הנזכרים לעיל, בסימנים כ"ח וכ"ט של הפירוש לטכسط; ועוד הב"ל, ספר היובל של ר' יש"י אדר, תל-אביב, תש"ז, ע' 260 ואילך.

(4) מעשים שהיה המלך הצעיר יכול להשטעש בהם, כל זמן שמנעה אותו אשתוachatshfotot מלהתעורר בהנהגת המדינה ומלהצאת למסעות כיבושים בENCER; ועי' קובץ החברה ג' (תרצ"ה), ע"ע 148—146.

(5) עי' 194—229 JPOS XIV (1934), pp. 194—229.

(6) עי' שם, ע' 229.

(7) עי' קובץ החברה ג' (תרצ"ה), ע' 152 ואילך.

הafilim ליד ני במשעו השמייני של תחותימיں הג' ⁸⁾. דומה כי אסתילה זה מחזקת את השערתי משנת 1934, שכן גם בה נבחרו שתי הפרשיות הנ"ל להזוכה מיוחדת; ואפילו נניתה, שבהמשכה (החסר) בא זכר המסע החמיší ⁹⁾, הרי מסע זה מצטיין גם הוא בתכיסיס חדש, כיבוש ערי החוף בצפון-פיניקיה, ככל הנראה במבצע משלב של כוחות ים ויבשה ¹⁰⁾. ועוד צריך לזכור, שאסתילה זו של ארמנת הוצאה בעיר מצרית, והיה כאן מקום להשתבח במעשי רבותה בקלייה וציד, וגם להזכיר את מסע הניצחון בנוביה; ואילו באסתילה של ג'בל ברקל, שהוצאה בנוביה, לא היה טעם להזכיר מעשים שנעשו בארץ זו, והיו ידועים ומפורטים שם; ואף לא היה מן הראוי להשתבח שם בגבורות ציד, שאפשר היו עשוות מחדש על הציבור את זכר הימים, שלא ניתן לפרעה הגיבור והמנצח לפתח במעשה מלחתה.

(8) עי', JPOS XIV (1934), pp. 218 foll.

(9) השווה התאריך שבסו' 16.

(10) עי', דרכ'-משל, A History of Egypt ², 1946, p. 298,